Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Schrijven is blijven of toch maar *publish or perish*?

Wetenschappelijk publiceren in het Nederlands

Stefaan Walgrave, Hans Oversloot en Patrick Stouthuysen

In- en uitleiding: Peter Bursens en Eelke Heemskerk (redactie)

Inleiding

In Vlaanderen is de discussie over het taalgebruik in het hoger onderwijs sinds kort weer opgelaaid. Moet het strikte wetgevende kader, dat het anderstalige onderwijsaanbod sterk beperkt, behouden blijven? Of moeten de universiteiten en hogescholen meer vrijheid krijgen om het aantal opleidingen en opleidingsonderdelen in een andere taal dan het Nederlands uit te breiden? In het verlengde van deze discussie werd ook het bredere debat over het Nederlands als wetenschapstaal weer bovengehaald. Terwijl de onderwijstaal brede segmenten van de samenleving beroert – getuige daarvan het grote aantal opiniestukken in de Vlaamse kranten – blijft de discussie over de publicatietaal vooralsnog veelal beperkt tot academische kringen. In *Res Publica* willen we de discussie toespitsen op de publicatietaal in de sociale en politieke wetenschappen. Deze discussie is op haar plaats in het enige Nederlandstalige *double blind peer reviewed* tijdschrift over politieke wetenschappen.

Waarom stellen sommige politicologen radicaal dat ze niet langer publicaties in het Nederlands overwegen? Heeft dat enkel te maken met het geringe publiek dat ze kunnen bereiken? Geven zij hiermee misschien gewoon blijk van een rationele reflex in een academische context waarin enkel nog *impact factors* en *web of science indexes* een aanwerving of een promotie in het vooruitzicht stellen? Is het een logisch gevolg van de steeds internationaler wordende werkomgevingen? Of geraken politicologen steeds sterker ingebed in de Angelsaksische wijze van wetenschapsbeoefening, zodat het Nederlands gewoon uit het oog verloren wordt?

En welke argumenten brengen de voorstanders van het Nederlands als publicatietaal daartegen in? Hoe trachten zij een evenwicht tussen publicatietalen te bepleiten? Hoe zwaar weegt het – bijna uitsluitend in Vlaanderen gebezigde en historisch geladen – argument van het in stand houden van het Nederlands als cultuur- en wetenschapstaal? Zijn wetenschappers, die in de eerste plaats betaald worden met publieke gelden van eigen bodem, niet verplicht om hun bevindingen te populariseren in de taal van het grootste deel van de lokale bevolking? En

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

geldt dat niet bij uitstek voor sociale en politieke wetenschappers? Of is dat allemaal achterhaald in een geglobaliseerde (wetenschaps)samenleving?

Drie politicologen delen in dit symposium hun visie op de toekomst van het Nederlands als wetenschapstaal. We vroegen Stefaan Walgrave, hoogleraar politicologie aan de Universiteit Antwerpen, de spits af te bijten. Walgrave breekt een lans voor het Engels als publicatietaal op basis van zowel zeer gegronde als meer opportunistische redenen. Schrijven voor een internationaal publiek, zo betoogt hij, dwingt tot een nadrukkelijke reflectie over de algemene relevantie van je onderzoek. Engels maakt je werk simpelweg beter en behoedt je voor provincialisme. Hans Oversloot, docent aan de Universiteit Leiden, heeft minder problemen met een dergelijk provincialisme. In zijn bijdrage benadrukt Oversloot dat *non-natives* structureel op achterstand staan wat betreft de tekstuele kwaliteit van het geschreven Engels. Voor sommige, sterk kwantitatief gedreven subdisciplines van de politicologie is dit wellicht geen probleem, maar juist die takken die meer van de taal afhankelijk zijn staan in het Engels op een achterstand. Daarom pleit Oversloot juist voor het toegankelijk houden van literatuur, kranten en tijdschriften in andere talen dan het Nederlands en Engels, in plaats van het imiteren van een Angelsaksische universiteit. De derde en laatste bijdrage is van Patrick Stouthuysen, hoogleraar politicologie aan de Vrije Universiteit Brussel. Volgens Stouthuysen hebben we te maken met een speltheoretisch probleem: op individueel niveau is het rationeel om louter in het Engels te publiceren, maar als discipline zijn ook Nederlandstalige publicaties van belang. Volgens Stouthuysen kan het Nederlands als wetenschapstaal alleen overleven wanneer binnen het academische beloningssysteem waardering wordt gegeven aan dergelijke activiteiten. Daarbij stelt hij voor de academische afdeling te zien als een team met arbeidsspecialisatie. Maar voor de jongere generatie ziet ook Stouthuysen maar één optie: publish or perish.

1. Breaking a Lance for English as Publication Language

Stefaan Walgrave, *Universiteit Antwerpen*

In tegenstelling tot wat u wellicht dacht, bestaat de uitdrukking ‘een lans breken’ letterlijk in het Engels en betekent ze ook helemaal hetzelfde. Zo moeilijk is het Engels dus niet. Schrijven in het Engels kàn dus, maar is het ook een goede zaak? Er zijn vele goede redenen om als Belgische of Nederlandse politicoloog in het Engels te publiceren; er zijn er ook een paar meer opportunistische. Politicologen helpen de politiek om zichzelf te verstaan en moeten dus ook terugrapporteren naar de eigen gemeenschap. Daarom is helemaal overschakelen op het Engels als publicatietaal wellicht wat overdreven.

Ik zal het maar meteen toegeven, dan is het van de baan: een deel van mijn motivatie om in het Engels te publiceren heeft met carrièreredenen te maken. Aanwervings-, promotie- en beoordelingscommissies allerhande zijn geobsedeerd door Engelstalige publicaties en dus speel je als

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

ambitieuze politicoloog het spel mee. Als jonge onderzoeker word je gesocialiseerd in het beloningssysteem van je discipline. Als Engels publiceren goed ligt, dan doe je dat gewoon. Als politicologen meer kans op promotie zouden maken door in het openbaar Chinese liefdesgedichten voor te dragen, dan zouden de Belgische markten en pleinen vol staan met politicologen op een omgekeerde emmer. Publiceren in het Engels helpt je carrière vooruit, zo simpel is dat. En nu we toch aan het toegeven zijn. Als je dan toch in het Engels publiceert voor je carrière, kan je maar beter zorgen dat je ook goed in het Engels publiceert. Als ik iets heb geschreven (plan te schrijven) dat een internationaal publiek zou kunnen interesseren, dan surf ik even naar de website van Social Science Citation Index (SSCI). Ik orden de tijdschriften op hun Impact Factor en ik begin van bovenaan te kijken welk het beste, dat is het hoogst gerankte, tijdschrift is waarin ik mijn artikel kwijt zou kunnen. Als mijn stuk door het eerst aangeschreven tijdschrift wordt afgewezen – dat gebeurt meer dan me lief is – dan zak ik verder de lijst af tot ik een andere, wat lager gerankte thuis voor mijn paper vind. Ik ben vermoedelijk niet de enige die zo 'rationeel' te werk gaat. Publiceren in het Engels is dus voor een stuk een spel, een wedstrijd die je graag wil winnen; ook een politicoloog is een homo ludens. Die wedstrijd speel je in de eerste plaats tegen jezelf maar ook tegen je collega's. Het spel houdt je bezig, het drijft je vooruit, zorgt ervoor dat je niet stilstaat.

Maar er zijn ook goede, intrinsieke redenen voor het Engels als publicatietaal. Het belangrijkste probleem van publiceren in het Engels – hoe kan onderzoek over België in hemelsnaam een internationaal publiek interesseren? – is tegelijkertijd het belangrijkste voordeel. Schrijven voor een internationaal publiek verplicht je immers heel hard om over de algemene relevantie van je onderzoek na te denken. Natuurlijk zijn Australiërs niet geïnteresseerd in de details van de verkiezingsbetwistingsprocedure bij de Belgische gemeenteraadsverkiezingen, maar ze kunnen wel interesse opbrengen als je laat zien hoe de Belgische procedure past in of afwijkt van de procedures in andere landen en dus iets algemeens bijbrengt in de subsubdiscipline der verkiezingsbetwistingsprocedures. Schrijven in het Engels verplicht je om veel beter na te denken over de generaliseerbaarheid van je bevindingen, het zet je aan om je onderzoek in de internationale literatuur en kennis der zaken te situeren, het verplicht je minstens impliciet comparatief te gaan denken. Dus: schrijven in het Engels maakt je werk simpelweg beter, het behoedt je voor provincialisme en navelstaarderij. Het verplicht je om een extra cruciale vertaalslag te maken die de wetenschap vooruithelpt. Het is dan ook geen toeval dat de beste stukken in onze discipline doorgaans in het Engels verschijnen. De meest theoretisch vernieuwende en qua methoden en technieken gesofisticeerde papers verschijnen in Engelstalige tijdschriften. Alle onderzoekers die in internationale tijdschriften publiceren zijn immers verplicht om hun bevindingen door te denken, ze algemeen toepasbaar te maken, hun provincialisme te laten vallen en hun comparatieve bijdrage duidelijk te maken. Het aanbod aan

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

bijdragen voor die Engelstalige tijdschriften, zeker de toptijdschriften, is bijzonder groot. En dus is de selectieprocedure bijzonder scherp. En dus is de gemiddelde kwaliteit van een paper er veel hoger dan in de nationale tijdschriften. Natuurlijk kent iedereen in zijn of haar vakgebied een paar miskleunen die het tot artikel in één van de toppers hebben geschopt, maar dat zijn steeds de uitzonderingen.

Een tweede goede reden voor publiceren in het Engels is dat je alleen op die manier echt kunt bijdragen tot het debat en de kennis in je discipline. Met hoeveel politieke wetenschappers zijn we in België? Aan alle Belgische universiteiten samen zijn er misschien, ruw geschat, een 70-tal professoren in de politieke wetenschap. Doe daar nog eens vierdubbel zoveel jongere onderzoekers bij en je spreekt over minder dan 400 beroepspoliticologen. We kennen allemaal de verregaande specialisatie in onze discipline. Met onze paar honderd politieke wetenschappers zijn we in België zeer dun uitgesmeerd over vele tientallen subdisciplines, het gaat telkens om een handvol mensen. Zijn dat de mensen die je wil bereiken met je onderzoek en publicaties? Wil je schrijven voor twee man en een paardenkop, voor je collega die naast jou zijn kantoor heeft? Als het antwoord 'nee' is, dan is de logische consequentie dat je je schrijfsels stelt in een taal die ook door andere mensen dan je collega naast jou kan begrepen worden. Dus door te schrijven in het Engels is de kans veel groter dat je een veel groter publiek van specialisten bereikt die allemaal min of meer op hetzelfde domein werkzaam zijn. De kans is groter dat ze jouw ideeën – als ze hout snijden – gaan oppikken en gaan verwerken in hun eigen onderzoek. Daardoor ontstaat waar elke wetenschap zulke nood aan heeft: cumulativiteit, het voortbouwen op bevindingen van anderen. Zonder cumulativiteit, zonder dat we kennis nemen van wat anderen hebben gevonden en daarop verder werken, kan je eigenlijk niet van wetenschap spreken. Dan zijn we allemaal gekke uitvinders die in ons eigen kot achter het huis in compleet isolement opnieuw het warm water aan het uitvinden zijn. *Nutty professors* mogen best sympathieke figuren zijn maar je wil vooral dat ze zich in stilte bezighouden. Dus niet alleen jouw carrière en jouw wetenschap maar de wetenschap in haar geheel wordt er beter van als je in het Engels publiceert.

Naast inhoudelijke zijn er ook 'geostrategische' redenen om je onderzoek in het Engels kwijt te raken. Het komt erop neer dat, paradoxaal genoeg, alleen door in het Engels te publiceren de Angelsaksische dominantie in de wetenschappen kan gecounterd worden. De politieke wetenschappen zijn te belangrijk om ze alleen aan 'Angelsaksers' over te laten. Ik hoef er toch geen tekening bij te maken wat voor een verarming het zou zijn als alle denkbeelden, ideeën, concepten en benaderingen van buiten, pakweg, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië niet op het internationale toneel aanwezig zouden zijn. Buiten de Angelsaksische landen wordt er ook nagedacht over politiek. Door de verschillende sociale, economische, politieke en zelfs linguïstische context waarin dat gebeurt, is dat denken anders dan in de Angelsaksische landen, en dat is maar

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

goed ook. Als je je ergert aan de Angelsaksische *mainstreaming* van de politieke wetenschap, dan is het domste wat je kan doen beslissen om niet in de taal van de 'vijand' te publiceren. Dat zal je isolement alleen maar vergroten. Het Paard van Troje indachtig kan je beter een offensieve strategie aannemen en de dominante tendens van binnenuit proberen bij te sturen. Het is daarbij absolute nonsens te beweren dat door de taal van de vijand over te nemen ook het denken van de vijand moet worden geadopteerd. Daarbij is het goed nog eens op te merken dat we als niet-Engelstaligen helemaal niet alleen staan. Engels is simpelweg de taal die door Nederlanders, Fransen, Italianen en Letten gebruikt wordt om met elkaar te communiceren. Met Angelsaksische dominantie heeft dat niets te maken.

Dit allemaal gezegd zijnde, is het evident dat onze discipline en onze samenleving er geen belang bij hebben dat onze ideeën en bevindingen alleen maar in het Engels de wereld in worden gestuurd. Onze eigen samenleving investeert soms geen onaardige bedragen in ons tijdverdrijf, het is dan ook niet meer dan normaal dat we een deel van die investering teruggeven. Politieke wetenschappers hebben kennis die, af en toe, nuttig kan zijn voor de overheid en voor politieke besluitvormers. Niet dat we vaak wegen op het beleid of concrete oplossingen aanreiken, maar onze kennis kan minstens het debat verrijken, een alternatieve visie aanbrengen, dogma's relativeren en populisme doorprikken. Politieke wetenschappers hebben niet alleen tot taak kennis te produceren maar ook die kennis ter beschikking te stellen. Dat Engels dan niet het beste vehikel is om dat te doen, hoeft geen betoog. Publiceren in de eigen taal is dus ook nodig, het behoort tot de taak van de verantwoordelijke politieke wetenschapper. Maar zuivere wetenschappelijke publicaties die louter kennis produceren kunnen wel, eventueel zelfs exclusief, in het Engels. Maar politieke wetenschappers moeten ook in het Nederlands publiceren. Het omgekeerde zou getuigen van kortzichtigheid en een publicatiefetisjisme waar we zeker niet beter van worden. Of had u dit liever in het Engels gelezen?

2. De angst voor provinciaal te worden versleten

Hans Oversloot, *Universiteit Leiden*

Volgens Stefaan Walgrave kan alles wat wetenschappelijk van waarde is met gemak in het Engels worden gezegd, óók door Nederlandstaligen. Schrijven en publiceren in het Engels is belangrijk om verschillende redenen. Eén reden is dat men daardoor een groter, althans een gespecialiseerd publiek bereikt dat men in het Nederlands niet kan bereiken. Een andere reden zou zijn gelegen in de grotere internationale concurrentie die bevorderlijk is voor de kwaliteit van de (Engelse) bijdrage van de van huis uit Nederlandstalige. Om de belastingbetaler tegemoet te komen dient de politicoloog zich bij gelegenheid ook in de eigen Nederlandse taal te mengen in kwesties die in eigen land om een oplossing vragen, althans daar waar die politicoloog zekere vakspecifieke inzichten kan bieden. Zo begrijp ik al-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

thans Walgraves positie en ik lees ook hoe hij apodictisch mogelijke bedenkingen en bezwaren tegen de door hem ingenomen positie diskwalificeert en afdoet met termen als het "domste wat je kan doen" en "absolute nonsens". In mijn bijdrage wil ik aandacht vragen voor argumenten en voor bedenkingen en twijfels die inderdaad al te rap vinnig en als dom en onzinnig worden afgedaan.

Ik weet dat het Nederlandse 'een lans breken' in het Engels 'to break a lance' is. Ik kan eraan toevoegen dat ijsberg gewoon 'iceberg' is in het Engels en het topje van de ijsberg 'the tip of the iceberg'. En 'to cast pearls before swine', precies, is parels voor de zwijnen. Maar weet Walgrave het zeker: is Engels werkelijk zo makkelijk? Na het behalen van een academisch of misschien was het eerder een administratief succes nodigde de leiding van "Maastricht University" haar medewerkers onlangs uit voor het genieten van een "peace of cake". Maar hier in Leiden kunnen we er ook wat van. Ik citeer de eerste zin uit het "Foreword" van Prof. Paul F. van der Heijden, de "Rector Magnificus / President van de Executive Board" van "Leiden University", van een stikduur soortement van jaarboek annex jaarverslag met de titel *Real Life*. Deze publicatie was bedoeld om "voor een groot publiek tot uitdrukking [te] brengen welke onderzoeksthema's in 2007 zoal de aandacht hebben gehad", zoals in het aan hoogleraren en emeriti hoogleraren gerichte aanbiedingsbriefje bij dit jaarboek te lezen was. Nu die beginzin zelf: "Leiden University is an international research university which chooses for talent." Engels was toch zo makkelijk? "Leiden University is also a societally-oriented university", leren we even later; en in een kopje verderop wordt ons verteld dat oud-minister "Winsemius' choice is for an 'attacking' university". Welja. En natuurlijk is het een Engelstalige wel duidelijk hoe het kopje "Pre-selection in HBO in Public Administration" moet worden verstaan. *Eetsj-Bie-Oo*. Begrijpen ze best. En als ze het niet begrijpen moet je gewoon wat harder praten. (En dan schijnt er bij de publicatie van *Real Life* nog een professionele vertaler betrokken te zijn geweest ook.)

Ik neem aan dat Walgrave eigenlijk, in zijn *heart of hearts*, wel beseft hoe moeilijk het is om een tweede taal goed te spreken en te schrijven. Die moeilijkheden worden toch duidelijk geïllustreerd in boeken over *Dunglish* als *Righting English that's Gone Dutch* van Joy Burrough-Boenisch? Het niveau van mijn Engels mag dan naar Europese standaard "near-native" heten, ik weet welk een gruwelijk eind dit niveau nog van echt goed Engels afligt. En als ik de werkjes bekijk van mijn Nederlandse *MA*-studenten die nu door mijn universiteit worden geprest hun studie politicologie in Engels te voltooien, zie ik dat het niveau van sommigen hunner dat van "near-native" nog bij lange na niet haalt. Om het hen te leren zou het trouwens beter zijn alle van oorsprong anderstalige (Nederlandstalige) docenten te vervangen door docenten die van huis uit al Engels spreken en zelf ook echt Engelstalig onderwijs hebben genoten. Als je studenten wil prepareren om in een Engelstalige omgeving te concurreren met "natives" (omdat dan eerst ware kwaliteit zou blijken),

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

dan moeten 'we' zo vroeg mogelijk in hun scholing afscheid nemen van het Nederlands als onderwijstaal. Nog beter is het misschien om Nederlandstalige kinderen met aspiraties op dit vlak maar zo snel mogelijk naar een gerenommeerde onderwijs- en onderzoeksinstelling in Engeland of Amerika te sturen. Nee, zeker niet naar Antwerpen en ook niet naar Leiden.

"Zuivere wetenschappelijke publicaties" stellen geringe eisen aan de kwaliteit van het Engels van de (van oorsprong Nederlandstalige) auteur, wil Walgrave kennelijk blíjven volhouden. Misschien heeft hij daarbij het oog op die onderdelen van de politicologie die werken met grote, cijfermatige databestanden of met een sterk modelmatig karakter. Maar dan (her)definieer je het vak door de keuze van de taal: het kan geen waardevolle academische activiteit zijn, geen politicologie, als wat je te melden hebt zó taalafhankelijk is van de idee. Ik vind dat zonde, daarmee schrijf je heel veel van wat ik voor de kennis van politiek van waarde vind af. Hele (sub)disciplines maak je het daarmee uitzonderlijk moeilijk.

Ik vind het bijzonder knap dat een collega van mij erin slaagt te publiceren – ook in het Engels – over het werk van Aristoteles, dat hij uiteraard ook in het oud-Grieks moet kunnen lezen. Ik vind dat bewonderenswaardig, temeer omdat dit van hem een grote taalvaardigheid eist in het Engels, waarin hij moet concurreren met van oorsprong Engelstalige collegae. Zijn Engelstalige collegae hebben het inderdaad makkelijker. (Nee, dat *gaat* niet met dat kleine beetje Engels dat volgens Walgrave geen kunst zou wezen.) Misschien doet hij er in zijn geval toch heel goed aan om zich toe te leggen op publicatie in het Engels, omdat hij alleen in het Engels passend gehoor kan vinden. (U vindt in mij geen categorisch tegenstander van publiceren in het Engels. Ik ben niet altijd tegen.) Een Nederlandstalige die, in het Engels, mee wil doen aan het eigentijds politiek-filosofische debat, moet voldoen aan heel hoge eisen. De beste voorbereiding daartoe is, inderdaad, zo snel mogelijk "native" te gaan: ga *daar* studeren, ga *daar* in elk geval promoveren. Maar waarom zouden we ons met die tak van sport sowieso nog bezighouden als alles wat we daarover in het Nederlands zouden willen zeggen 'zo moeilijk niet hoeft te wezen'? Laten we dat in het kader van de internationale arbeidsverdeling dan maar helemaal overlaten aan Amerikanen, Engelsen, Australiërs en Canadezen. Wat daaruit dan van belang zou kunnen zijn lezen die Nederlandse en Belgische provincialen dan wel in de Nederlandse editie van *Reader's Digest*. Wat ik wil zeggen is: sommige disciplines in de humaniora en sommige subdisciplines van de politicologie, als ik dat zo mag noemen, zijn voor een Nederlandstalige doenlijker in het Engels dan andere disciplines en genres. Als publicaties in het Engels de meetlat vormen, spreek je stilletjes een voorkeur uit voor bepaalde 'genres' in de politicologie. Dat is misschien niet erg, of misschien zelfs wenselijk, maar zeg niet dat taal geen rol speelt.

Omgekeerd is niet alles wat in het Engels wordt gepubliceerd per se beter dan wat er in de 'eigen taal' over een onderwerp

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

voorhanden is. Niet altijd is toegang vinden tot Engelstalige publicatiemogelijkheden de beste test voor kwaliteit vanwege de concurrentie in het aanbod en de massa van kritische lezers. Als je in het Engels publiceert over aspecten van de Nederlandse politiek of de Nederlandse samenleving, krijg je soms meer waardering voor wat een herhaling is van het ons welbekende, dan voor wat ook voor specialisten echt nieuw is. En ik zie nog niet snel een Amerikaanse of Engelse uitgever geïnteresseerd in een – door een Nederlander in het Engels geschreven – politieke biografie van, ik noem maar iemand, Willem Drees sr. Dat voor zo een boek in het Nederlands wel belangstelling bestaat maakt dat boek om die reden niet minderwaardig. Waarom er vanwege die net genoemde overwegingen – concurrentie van aanbod en de massa van kritische lezers – dan geen enkele waardering zou hoeven te bestaan voor publicaties in de brontaal (publiceren over Russische politiek in het Russisch of over Franse politiek in het Frans, bijvoorbeeld), ontgaat me. Ook als je denk in markttermen – zoals Walgrave kennelijk doet – is het waarschijnlijk verstandiger om te (blijven) stimuleren dat je toegang hebt tot literatuur, kranten, tijdschriften, in andere talen dan het Nederlands en het Engels, dan je erop toe te leggen op een Nederlandse universiteit een Engelse of Amerikaanse instelling van hoger onderwijs (met of zonder *research* oriëntatie, en al dan niet "societally-oriented") te imiteren. Een eenzijdige Angelsaksische oriëntatie en het – daardoor – opgeven van een *nationale* traditie met in feite een *internationaler* karakter – ach, die treurige angst om voor provinciaal te worden versleten – heeft naar mijn idee ook een hoge prijs. Die prijs wil ik liever niet betalen.

3. De publicatietaal als speltheoretisch probleem

Patrick Stouthuysen, *Vrije Universiteit Brussel*

Jonge en ambitieuze politicologen hebben er vandaag alle belang bij om in het Engels te publiceren. Niet alleen is dat goed voor hun carrière, bovendien worden ze er betere politicologen van. Ik ben het, althans op dat niveau, helemaal eens met de argumenten van Stefaan Walgrave. De jonge en ambitieuze politicologen hebben dat trouwens zelf al lang door. Ze vinden het vandaag vanzelfsprekend om papers, artikelen en proefschriften in het Engels te schrijven. Ze vinden het een stuk minder vanzelfsprekend als je ze vraagt ook iets in het Nederlands te maken. En vanuit hun positie is dat ook een verstandige reactie. Wie vooruit wil, oriënteert zich primair op de internationale, Engelstalige tijdschriftenmarkt.

Er is echter een ander niveau waarop ik, net als Stefaan Walgrave, minder overtuigd ben van de weldaden van het Engels als publicatietaal. De samenleving investeert in wetenschappers en mag daar iets voor in ruil verwachten. Wetenschappers beschikken over kennis die het maatschappelijk debat kan verrijken, die de waan van de dag kan relativeren en die soms zelfs nuttig kan zijn voor beleidsmakers en burgers. Die kennis stellen we best in het Nederlands ter beschikking. Dat hoort

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

bij de verantwoordelijkheid van de wetenschapper.

Het probleem is – en vanaf hier lopen mijn en Stefaan Walgraves analyse niet langer samen – dat, als we het overlaten aan het verantwoordelijkheidsgevoel van de individuele wetenschapper, daar zeer snel niet zoveel meer van komt. Zonder structurele inbedding wordt kennisverspreiding in het Nederlands iets als vrijwilligerswerk. Het is fraai als je het doet, we zijn er allemaal van overtuigd dat iedereen het zou moeten doen, maar in de praktijk zijn er zoveel andere dingen die je aandacht óók opeisen: projecten schrijven, studenten begeleiden, het onderzoekswerk van doctoraatsstudenten opvolgen, vergaderen, je onderwijs voorbereiden. Allemaal dingen trouwens waarop je om de zoveel tijd wordt geëvalueerd.

Deelnemen aan het maatschappelijk debat, interviews geven, stukken publiceren in de krant, vulgariserende boeken of artikelen schrijven, kost tijd. Het telt niet mee voor je dossier en bovendien is het vaak ondankbaar werk: je kunt op zere tenen trappen, je loopt het risico verkeerd begrepen te worden en in debatten verwikkeld te raken waaraan je liever ontsnapt. Neen, rationele mensen besteden hun kostbare tijd beter aan iets waar ze in termen van hun loopbaan voor worden beloond. Als we kennisverspreiding in het Nederlands belangrijk vinden, komen we er dus niet met louter een beroep op het individuele verantwoordelijkheidsgevoel. Kijk naar verwante disciplines – de economie, de psychologie – waar ze al langer mensen vooral belonen in termen van hun internationale onderzoeksoutput: daar is niemand nog geïnteresseerd in kennisverspreiding in de eigen taal.

Is dat erg? De politicologie ontwikkelde zich altijd in nauwe samenhang met de maatschappelijke omgeving waarbinnen ze werd beoefend. Traditioneel ontleenden politicologen hun onderwerpen en inspiratie aan de maatschappelijke thema's en controversen van hun tijd. Zo kregen de Vlaamse politicologie en sociologie in de jaren 1960 en 1970 vorm door het maatschappelijke debat over verzuiling en ontzuiling. Een vorige generatie beoefende het vak in voortdurende dialoog met de samenleving. Mensen als Luc Huyse, Jaak Billiet en Karel Dobbelaere schreven zowel voor de vaktijdschriften als voor een breed publiek. Die dialoog met geïnteresseerde leken was niet alleen belangrijk voor de samenleving, in termen van kennisverspreiding, maar ook voor ons vak, in termen van kennisuitdieping. Door in het Nederlands te schrijven over onderwerpen waar ook de samenleving mee worstelde, werd theoretische kennis getoetst aan praktijkinzichten. Bovendien leverde het bevoorrechte contacten op en toegang tot informatie die ook het zuiver academische werk ten goede kwam.

Het probleem is niet zozeer of we in het Engels schrijven of in het Nederlands. Het probleem is veeleer dat, als we uitsluitend voor het Engels kiezen, een bepaald soort onderzoek dreigt te verdwijnen. Twee jaar geleden schreef ik samen met collega's een overzichtsartikel over de Belgische politicologie (Stouthuysen, Meier en Kavadias 2007). Bijna alle geïnterviewde

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

politicologen vonden Luc Huyses *Gewapende Vrede* het belangrijkste werk van eigen bodem. Bijna allemaal waren ze er ook van overtuigd dat er vandaag eigenlijk geen toekomst meer was voor dat soort publicaties. De *Gewapende Vrede* (Huyse 1980) werd geschreven als een synthesewerk, gericht op een zeer breed publiek. Huyse confronteert Angelsaksische politicologische inzichten over de dynamiek van conflictbeheersing in plurale samenlevingen met de praktijk van de dagelijkse Belgische politiek. Het resultaat was niet alleen een uitermate geslaagd voorbeeld van kennisverspreiding in de eigen taal, maar bovendien leverde die synthese ook nieuwe inzichten op.

Waarom, vroegen we de collega's politicologen, worden er vandaag geen boeken meer geschreven als *Gewapende Vrede*? Waarom verschijnen er geen vergelijkbare toegepaste, synthetiserende analyses? Omdat er voor dat soort werk geen plaats was in de Engelstalige vaktijdschriften, gaven ze als antwoord: het was niet gespecialiseerd en niet fundamenteel genoeg. En zo'n boek dan maar in het Nederlands schrijven leek hen ook niet zo'n goed idee: in die tijd kon je beter Engelstalige artikelen schrijven. Iedereen vond dat het vakgebied wel zou varen met analyses als die van Luc Huyse, maar iedereen begreep ook dat je er individueel, als politicoloog, geen belang bij had daarin je schaarse tijd en energie te investeren.

Eigenlijk gaat het in het debat over de publicatietalen om een probleem dat zich in speltheoretische termen laat vangen. Op het niveau van de individuen is het volstrekt rationeel om te kiezen voor die publicatietaal waar ze zelf beter van worden: het Engels. Op geaggregeerd niveau, op dat van de discipline, zijn we er allemaal van overtuigd dat er ook ruimte moet zijn voor het Nederlands als publicatietaal. Maar gegeven de bestaande beloningsstructuur ziet het er op termijn niet zo best uit voor kennisverspreiding in de eigen taal.

Taal is, met de woorden van Abram de Swaan, een hypercollectief goed (De Swaan 2002). Als we verwachten dat een taal in de toekomst belangrijker wordt, gaan we die ook leren en daardoor maken we ze alleen nog maar belangrijker. Verwachten we dat een taal aan belang inboet, dan beginnen we ze te verwaarlozen, waardoor ze effectief ook verwaarloosbaar wordt. Hoe overleven kleine talen dan? Ofwel in zelfgekozen isolement, ofwel als gevolg van een ingreep van bovenaf: door de beloningstructuur van de sprekers aan te passen, zodat investeren in de eigen taal opnieuw interessant wordt.

De eerste strategie – het isolement – is onwenselijk. Er is vermoedelijk ook niemand meer die voorstaat dat we het vak uitsluitend of zoveel mogelijk in het Nederlands beoefenen. De tweede strategie dan: sleutelen aan de beloningsregels. Vlaamse universiteiten lijken vandaag nog het meest op een Mexicaans leger: iedereen moet gewoon hoogleraar worden. In theorie moet iedereen overal geweldig in zijn: iedereen wordt geacht een excellent onderzoeker, excellent lesgever, excellent fondsenwerver en excellent bestuurder te zijn en ook nog eens te excelleren in de

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

communicatie in de eigen taal met de samenleving. We moeten van dat onmogelijke ideaal afstappen en aanvaarden dat loopbanen na verloop van tijd verschillende richtingen kunnen uitgaan. Niet iedereen kan of moet gewoon hoogleraar worden.

We moeten een oplossing zoeken op het niveau van de vakgroepen. Een goed draaiende vakgroep is als een voetbalteam: je hebt aanvallers nodig, een middenveld en verdedigers. Vertaald naar vakgroepniveau: sommigen geven liever les aan eerstejaars, anderen komen meer tot hun recht met kleine groepjes masterstudenten. Sommigen blinken uit in onderzoek, anderen zijn dan weer sterk in de coaching van studenten en jonge onderzoekers. Sommigen kunnen een goed verhaal vertellen in de krant, anderen slepen Europese onderzoeksprojecten in de wacht. Een goed draaiende vakgroep is er één die een werkbaar evenwicht vindt tussen die verschillende kwaliteiten. Een voetbalploeg met alleen maar spitsen overleeft niet; hetzelfde geldt voor een vakgroep die uit balans is.

Geef vakgroepen meer speelruimte om een eigen personeelsbeleid te voeren. Laat ze inzetten op die kwaliteiten die ze belangrijk vinden. Uit eigenbelang zal zo'n vakgroep erop toezien dat de evenwichten worden bewaard tussen de drie facetten waarop universiteiten worden beoordeeld: internationaal toponderzoek, maatschappelijk dienstbetoon en goed onderwijs. Sommigen zullen zich concentreren op publiceren in toonaangevende tijdschriften en anderen zullen meer tijd steken in onderwijs of kennisverspreiding in de eigen taal. In alle gevallen moeten vakgroepleden natuurlijk in eerste instantie goede onderzoekers zijn. Die solide verankering in het wetenschappelijk werk is ook nodig voor wie zich vooral met onderwijs bezighoudt en voor wie een zinvolle bijdrage wil leveren aan het maatschappelijk debat. Zonder die verankering lever je geen academische meerwaarde.

En wat met de publicatietalen? In het begin van de loopbaan moet Engels de norm worden. Goed onderzoek is de basis van alles: we moeten jonge onderzoekers dan ook stimuleren om voor zichzelf de lat zo hoog mogelijk te leggen. Naderhand is diversificatie mogelijk. Wie gaat voor de hoogst aangeschreven jobs zal meer investeren in toponderzoek. Anderen zullen dat, in verhouding, minder doen. Zij zullen wellicht regelmatig ook in het Nederlands publiceren en daar ook op worden beoordeeld. Maar wie voor een gewoon hoogleraarschap gaat moet weten dat hoog aangeschreven publicaties de norm zijn. Die zal, zoals vandaag de jonge en ambitieuze politicologen, bijna altijd voor het Engels kiezen.

Uitleiding

In 2003 besteedde *Facta*, een van de voorlopers van *Res Publica*, uitgebreid aandacht aan de 'taalkwestie' in de sociale wetenschap. Een groot aantal vooraanstaande wetenschappers lieten zich – net als in dit symposium – uit over de toekomst van het Nederlands als wetenschapstaal. De edi-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

ties zijn digitaal beschikbaar op de website van het SISWO. We zijn nu vijf jaar verder en het debat woedt nog steeds. Ook nu zoeken de deelnemers van het symposium naar een balans tussen Engels en Nederlands in het publiceren. Wat wellicht het belangrijkste verschil is, is dat anno 2008 het klip en klaar is dat jonge, ambitieuze wetenschappers slechts één primair doel hebben: artikelen publiceren in internationale, Engelstalige peer reviewed tijdschriften. Vooral diegenen die de lente van hun academische carrière al achter de rug hebben staan voor een volgend dilemma. Dient het Nederlands louter als taal om je vruchten van het academische werk in bredere maatschappelijke kring te delen om zo bij te dragen aan maatschappelijke discussie, of is het ook mogelijk om hoogwaardige wetenschappelijke artikels te publiceren in Nederlandse tijdschriften?

Hans Oversloot lijkt van mening te zijn dat het laatste nog het geval is. Zo suggereert hij dat inzichten die in de Nederlandse literatuur als relatief bekend worden verondersteld, in internationale tijdschriften op veel waardering kunnen rekenen. Als dit inderdaad het geval is, valt ervoor te pleiten het Nederlands onder andere te gebruiken als kweekvijver voor goede, robuuste en vernieuwende inzichten. Oversloot herinnert de lezer aan de traditie van sociale wetenschap waarin hechte banden met de maatschappij en de actuele maatschappelijke kwesties een belangrijke katalysator van wetenschappelijk inzicht waren. Er bestaat in principe geen reden om deze krachtige wisselwerking tussen sociale wetenschap en maatschappelijke actuele kwesties uit te bannen. Sterker nog: zou je dat doen, dan verspeel je zowel een mogelijke motor van wetenschappelijk inzicht en doe je tegelijkertijd af aan de (output)legitimiteit van de sociale wetenschappen. Over dit laatste punt zijn alle deelnemers het roerend eens.

Wanneer we stellen dat Nederlandstalige wetenschappelijke artikelen een functie kunnen hebben, is de volgende vraag of dit nu wezenlijk andere teksten zijn dan die welke in de Engelstalige tijdschriften terechtkomen? Is er een wezenlijk verschil tussen artikelen voor de Nederlandstalige en voor de internationale 'markt'? Het antwoord op deze vraag raakt in ieder geval twee componenten: die van kwaliteit en die van inhoud. Wat betreft kwaliteit mogen we geen misverstand laten bestaan: wetenschappelijke publicaties in het Nederlands vragen gelijke kwaliteitseisen als publicaties in welke andere taal dan ook. De wetenschappelijke standaard verandert niet wanneer we een landsgrens overtrekken. We kunnen dan ook veel leren van de methoden die in het internationale academische schrijfverkeer worden gebruikt. Anonieme *peer reviews* zijn een goed hulpmiddel om de kwaliteit van wetenschappelijk werk te vergroten. Het nadenken over de impact van artikelen is eveneens lang niet onverstandig. Maar het overnemen van sommige manieren om kwaliteit te borgen betekent niet dat daarmee de internationale normen worden overgenomen. Citatiescores zijn haast logischerwijs lager wanneer je publiceert in een kleiner taalgebied. Daarbij laten we dan nog buiten beschouwing dat de impact van Nederlandstalige wetenschappelijke publicaties op het publieke en maat-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

schappelijke debat in tijdschriften, boeken en andersoortige periodieken nauwelijks te meten valt. Nu de tweede kwestie: kunnen Nederlandstalige wetenschappelijke artikelen van een andere aard zijn dan de tegenpoot die is geschreven voor een internationaal publiek? Ja, dat kan. En misschien is dat juist maar goed ook. Juist vanwege de relatieve homogeniteit en gedeelde maatschappelijke kennis van het lezerspubliek lenen Nederlandstalige publicaties zich uitstekend voor het koppelen van nieuwe wetenschappelijke inzichten aan maatschappelijke ontwikkelingen. In zijn bijdrage betoogt Walgrave dat het overnemen van de taal van de ander zeker niet hoeft te betekenen dat je daarmee ook zijn denken overneemt. Maar we kunnen wel stellen dat de normen op basis waarvan ingezonden artikelen worden beoordeeld door de – doorgaans Amerikaanse – toptijdschriften vaak nogal eenduidig zijn met een specifieke voorkeur voor academische traditie. En als rationele wetenschapper moet je je wel schikken naar de grillen van de reviewer, wil je jouw artikel in dat toptijdschrift gepubliceerd krijgen. De hang naar internationaal publiceren leidt – zeker in eerste instantie – tot een mate van vervlakking en eenvormigheid in wetenschappelijke output, een ontwikkeling die Oversloot ook expliciet benoemt. Als redactie van *Res Publica* zien wij het onder andere als onze taak de rijke traditie van de Nederlandse en Vlaamse politicologie een vruchtbare voedingsbodem te geven. Hierbij willen wij ons onderscheiden door artikelen te publiceren die juist vanuit die binding met onze Lage Landen tot wetenschappelijke kennisproductie komen. Door in te zetten op een gedegen maar effectieve en dus in tijd korte reviewprocedure is *Res Publica* een podium voor alle Nederlandstalige politicologen om met elkaar in debat te gaan. Over vijf jaar is de discussie over Nederlands als wetenschapstaal vast nog steeds in volle gang. Wij zullen dan turven hoeveel van de ideeën die in eerste instantie in het provinciale *Res Publica* zijn ontkiemd, tot de internationale regionen zijn toegetreden. Wij zijn vol vertrouwen!

Bibliografie

De Swaan, Abram (2002). *Woorden van de wereld: het mondiale talenstelsel*. Amsterdam: Bert Bakker.

Huyse, Luc (1980). *De Gewapende Vrede. Politiek in België na 1945*. Leuven: Kritak.

Stouthuysen, Patrick, Meier, Petra, & Kavadias, Dimokritos (2007). Volgers geen trendsetters. De politieke wetenschappen in België sinds 1970. In Guy Vanthemsche, Machteld De Metsenaere & Jean-Claude Burgelman (Eds.), *De Tuin van Heden. Dertig jaar wetenschappelijk onderzoek over de hedendaagse Belgische samenleving* (pp. 571-592). Brussel: VUBPress.